

doi: 10.32612/uw.2543618X.2021.pp.111-121

Przegląd Środkowo-Wschodni, 6, 2021
ISSN 2543-618X eISSN 2545-1324

Nr art. 20210606

Data przesłania: 17.05.2021

Data akceptacji: 26.06.2021

Daria Korotkova

Instytut Słowianoznawstwa
Rosyjskiej Akademii Nauk
d_korotkova@mail.ru
ORCID: 0000-0003-4516-3228

Negocjacje A. Gołowińskiego z S. Zanderem w latach 1921–1923 (eserowcy białoruscy versus poselstwo sowieckie na Litwie)

Artykuł poświęcony jest nieznanemu epizodowi historii stosunków radziecko-białoruskich. Od 1921 r. emigranci, w tym członkowie Rady Białoruskiej Republiki Ludowej nieuznanego białoruskiego rządu na uchodźstwie, szukali kontaktów z dyplomatami radzieckimi, głównie ze względów finansowych. Dla przywódców radzieckich kontakty te stały się bardziej atrakcyjne po 1923 r., kiedy to nastąpiło ostateczne uznanie granicy polsko-radzieckiej przez Radę Ambasadorów Ententy, co przekreśliło nadzieje emigrantów na realizację idei niepodległego państwa białoruskiego. Poszukiwanie wyjścia z tej sytuacji skłoniło niektórych z nich do przeniesienia się do BSRR, gdzie liczyli na realizację przynajmniej części swoich postulatów. Inni podjęli ścisłą współpracę z dyplomacją radziecką, która z kolei wykorzystywała ich jako narzędzie umożliwiające wpływ na mniejszość białoruską za granicą. W latach 1921–1922 członek Białoruskiej Partii Socjalistyczno-Rewolucyjnej A. Gołowiński odbył kilka spotkań z sekretarzem poselstwa radzieckiego S. Zanderem. Eserowiec uważał, że wsparcie radzieckie będzie skuteczniejsze niż litewskie w walce o utworzenie niezależnego państwa białoruskiego. Niniejszy artykuł został przygotowany na podstawie analizy rozmów obu działaczy, które zachowały się w postaci pamiętników i raportów dyplomatów radzieckich.

Słowa kluczowe: Litwa Kowieńska, BPSR, W. Łastowski, A. Gołowiński, A. Akselrod, S. Zander, poselstwo RSFR

Białoruska emigracja polityczna po pokoju ryskim rozproszyła się po krajach sąsiedzkich. Podczas konferencji pokojowej w Rydze pozostał na Łotwie rząd nieuznanej Białoruskiej Republiki Ludowej (BRL). Wacław Łastowski po zawarciu traktatu sowiecko-łotewskiego w 1920 r. opuścił Rygę i przeniósł się do litewskiej stolicy – Kowna. Pod koniec 1920 r. przystąpił do organizowania antypolskich formacji zbrojnych. Konflikt polsko-litewski o Wilno dał mu taką możliwość. Białoruscy politycy dostrzegli w nim możliwość pozyskania poparcia Kowna w walce z Polakami. Władze litewskie dopuściły do utworzenia białoruskich jednostek na swoim terytorium; obiecały pomoc w agitacji i werbunku partyzantów po polskiej stronie granicy; otworzyły także przedstawicielstwo dyplomatyczne BRL. Ceną takiego poparcia miały być głosy Białorusinów z guberni wileńskiej w plebiscycie, który Ententa planowała przeprowadzić w celu rozwiązania sporu polsko-litewskiego¹.

W kwestii rdzennej ludności białoruskiej na terenach, które przypadły Litwie, według spisu z 1923 r. mieszkało tam tylko około 4400 Białorusinów. Jeden z przywódców białoruskiego ruchu na Łotwie, K. Jezowitów, podał tę liczbę w uzasadnioną wątpliwość. Porównując dane ze spisu litewskiego ze statystykami rosyjskimi z 1897 r., zakładał, że na terytorium Republiki Litewskiej miało mieszkać około 40–45 tysięcy etnicznych Białorusinów². Weryfikację liczby białoruskich mieszkańców w międzywojniu utrudnia fakt, że spis powszechny z 1923 r. był jedynym na Litwie w okresie międzywojennym³. Jezowitów zauważył, że miejscowa ludność białoruska podczas spisu ukrywała swoją tożsamość narodową. Oskarżał o to między innymi rząd Łastowskiego, który podobnie jak rząd Litwy był znacznie bardziej zainteresowany Białorusinami Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny, w związku z konfronta-

¹ Российский государственный архив социально-политической истории (РГАСПИ). Ф. 159. Оп. 2. Д. 9. Арк. 14.

² К. Езавітаў, *Беларусы ў Літве*, „Запісы. Беларускі інстытут навукі у мастацтва” 2013, nr 36, s. 114.

³ T. Błaszczak, *Białorusini w Republice Litewskiej*, Białystok 2017, s. 255.

cją litewsko-polską, niż miejscową ludnością powiatów nowo-aleksandrowskiego i trockiego. Bez finansowego i kulturowego wsparcia przy zachowaniu swojej tożsamości większość chłopskiej ludności szybko zasymilowała się z mniejszościami rosyjską i polską, do czego nieświadomie przyczyniła się również litewska polityka wobec mniejszości narodowych⁴. Zainteresowało się nią ostatecznie sowieckie poselstwo na Litwie.

Misja radziecka prowadziła prace na kilku frontach. Były to kontakty z grupami emigracyjnymi na linii zarówno dyplomatycznej, jak i wywiadowczej oraz próby propagandy komunistycznej wśród mniejszości narodowych, w tym białoruskiej. Aktywny udział w tej działalności brali także przedstawiciele kierownictwa BSRR, Komintern, Komunistyczna Partia Litwy, Komunistyczna Partia Polski i Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi.

Kontakty emigrantów z koła zwolenników BRL z sowieckimi dyplomatami były dość intensywne już od początku 1920 r. Nieprzejednana antypolska postawa grupy Łastowskiego została z zadowoleniem dostrzeżona przez sowieckie kierownictwo, które jednak nie wiązało z nią daleko idących nadziei: „Musimy zająć wyczekującą pozycję. Walcząc przeciwko Polakom, więc nie należy teraz temu przeciwdziałać, ale niebezpiecznie byłoby ich aktywnie promować, ponieważ mogłoby to zostać wykorzystane później (przeciwko nam)” – napisał komisarz ludowy spraw zagranicznych Gieorgij Ciczierin przedstawicielowi radzieckiemu w Kownie A. E. Axelrodowi 6 listopada 1920 r.⁵.

Białorusini widzieli we wschodnim sąsiedzie szansę na uzyskanie pomocy finansowej, a ponadto utrzymywali kontakty z mińskim przywództwem, które w dużej mierze miało te same „narodowo-demokratyczne” korzenie. Na przykład B. Taraszkiewicz, A. Łuckiewicz i inni drukowali podręczniki dla BSRR w języku białoruskim w Berlinie

⁴К. Езавітаў, *Беларысы ў Літве...*, s. 115.

⁵РГАСПИ. Ф. 5. Оп 1. Д. 2111. Арк. 4.

oraz Kownie i część nakładu mogli wykorzystać do własnych celów⁶. Ponadto już w 1921 r. zaczęły się tarcia między liderami białoruskimi a przywódcami litewskimi. Białorusini wnieśli do Sejmu memorandum w sprawie sytuacji ludności białoruskiej i jej praw w etnicznych granicach litewskich i na wschodnich terytoriach Rzeczypospolitej.

W lutym 1921 r. Łastowski pod naciskiem władz litewskich zadeklarował brak pretensji terytorialnych jego rządu do władzy w BSRR⁷. Ponieważ jednak białoruska reprezentacja na Litwie twierdziła, że jest wyrazicielem interesów całej etnicznej Białorusi, budziło to pewien niepokój sowieckich dyplomatów. Poseł RFSRR na Litwie S.I. Aralow pisał o sprawie białoruskiej w swoich raportach do zastępcy komisarza spraw zagranicznych M. Litwinowa w czerwcu 1921 r., jednak w Moskwie jego komunikaty pozostawały bez odzewu. Sowieccy dyplomaci nie wyrazili protestu przeciwko istnieniu reprezentacji i rządu BRL. Co więcej, istnienie tego rządu uznano za korzystne dla Rosji Sowieckiej, gdyż prowadził on aktywną propagandę antypolską⁸.

Pod koniec 1921 r., niektórzy białoruscy eserowcy przekonani, że ich protesty wysyłane do Ententy nie przyniosą skutku, zaczęli szukać okazji, by porozumieć się z sowieckimi dyplomatami. Gołowiński, członek partii białoruskich eserowców i doradca delegacji BRL w czasie polsko-radzieckiej konferencji pokojowej w Rydze w 1920 r.⁹, osiadł ostatecznie w Kownie i wykazał w tym względzie największą aktywność. Pod koniec 1921 r., na przykład, wysunął on „zawiłą ideę” utworzenia buforowej Republiki Białorusi na wzór Republiki Dalekowschodniej. Sekretarz poselstwa sowieckiego na Litwie, Zander, zwracał uwagę, iż podobny pomysł nie ma racji bytu, , po pierwsze, jego realizację utrudniały białoruskie zobowiązania wobec Litwy, a po drugie, Nowa Polityka Gospodarcza

⁶M. Iwanow, *Białoruskie zmienowiechowstwo*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2019, nr 51, s. 79.

⁷РГАСПИ. Ф. 5. Оп. 1. Д. 2000. Арк. 74.

⁸Архив внешней политики Российской Федерации (АВПРФ). Ф.0151. Оп. 7. Д. 6. Т.3. Арк.113.

⁹A.Чернякевич, *БНР. Триумф побежденных*, Минск 2018, с. 181.

(NEP) rządu sowieckiego sprawiła, że stosunek chłopstwa białoruskiego do federacji z Rosją Sowiecką stał się bardziej przychylny¹⁰. Gołowiński prosił o koordynację działań z komunistami mińskimi i wileńskimi we wszystkich sprawach, m.in. bojkotu wyborów do Sejmu Wileńskiego. Negocjacje te zostały jednak znacznie zahamowane ze względu na brak specjalnego oficera do współdziałania z litewskimi Białorusinami¹¹.

W Moskwie perspektywy podobnej współpracy oceniano sceptycznie. 15 grudnia 1921 r. członek kolegium (organ kierownictwa zbiorowego) NKID (Komisariat Ludowy ds. Zagranicznych) J. Dawtjan napisał, że nie ma sensu poważnie liczyć na współpracę z białoruskimi eserami, w szczególności z Gołowińskim. Ocenił ją jako „spółkę bardzo podejrzaną”, która „szuka kontaktów i pomocy pieniężnej z najróżniejszymi ugrupowaniami i faktycznie szantażuje nas, a może jednocześnie i Polaków”¹². Dawtjan lekceważąco wypowiadał się również o „fantastycznych” pomysłach Gołowińskiego utworzenia na ziemiach białoruskich państwa buforowego. „Teraz nie mamy czasu, aby to zrobić. Jeśli naprawdę chcą pracować – niech prowadzą aktywną pracę w polskiej części Białorusi – będziemy ich oceniać na podstawie wyników”¹³. Z dokumentów niestety nie wynika, jakie terytorium zajmować miałyby państwo w koncepcji Gołowińskiego: czy miało ono obejmować tylko zachodnie ziemie, czy też sowieckie.

Zander prezentował jednak inne zdanie w kwestii białoruskiej. 25 grudnia 1921 r. w raporcie do Dawtjana napisał, że kwestia białoruska jego zdaniem „wchodzi teraz w fazę, jeśli nie praktycznie, to ideologicznie aktualnego problemu i wydaje się, że nie można jej dłużej zakopywać pod dywan”¹⁴. Zander uważał, że eserowcy białoruscy za-

¹⁰ АБПРФ. Ф.0151. Оп. 7. Д. 6. Т.3. Ark.136.

¹¹ Ibidem, Ark.137.

¹² Ibidem, Ark.110.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem. Ark.113. Ewentualnie zmiana ta nastąpiła w związku z przygotowaniem do wyborów do Sejmu polskiego oczekiwanych w 1922 r., które odbywały się na Wileńszczyźnie – D.K.

mierzali wykorzystać wpływy radzieckie, by wywierać presję na Litwę i w przyszłości realizować swoje dążenia niepodległościowe z pomocą RFSRR. Dyplomata pisał m.in.: „Wszystkie takie możliwości, umiejętnie manewrując, byłyby pożądane i przydatne dla nas do wykorzystania, ale w tym celu musimy ustalić jakiś bardziej konkretny punkt widzenia na ten temat, a jednocześnie trzeba dać dyrektywy Litkompartii, z którą oni szukają kontaktu i która kwestię białorską całkiem pomija”¹⁵. Interesujące jest też w tym raporcie streszczenie rozmowy radzieckiego dyplomaty z Gołowińskim, która odbyła się dzień wcześniej. Zander prosił, aby ten dał mu memorandum i główne tezy białoruskich eserowców w kwestii narodowej. Ideę bufora kategorycznie uznał za niedopuszczalną zarówno dla RFSRR, jak i dla stosunków Białorusinów z Litwą. Zadeklarował, że muszą oni dążyć do zjednoczenia wszystkich ziem etnicznie białoruskich w granicach BSRR w federacji z Rosją. Jednak ze względu na trudną sytuację międzynarodową podobnego hasła nie można było wysunąć. Zander zażądał od Gołowińskiego pełnej koordynacji działań z partiami komunistycznymi w kwestii białoruskiej oraz pomocy Rosji Radzieckiej w walce z Polską i stojącą za nią Ententą¹⁶.

Gołowiński pytał, czy można poruszyć kwestię poszerzenia granic Białorusi Radzieckiej poprzez przyłączenie ziem białoruskich wchodzących w skład RSFRR. Zander odpowiedział, że kwestia ta nie jest zasadnicza, a jej rozwiązanie będzie zależało od sytuacji politycznej oraz stopnia szczerości i aktywności białoruskich eserowców we współpracy z komunistami. Głównym żądaniem dyplomacji sowieckiej była rezygnacja eserowców z ich niewyraźnej polityki, w wyniku której poważne negocjacje nie były możliwe. Gołowiński postanowił przedyskutować wszystkie te kwestie i ostatecznie określić politykę BPSR¹⁷ wobec Rosji Sowieckiej. Według Zandera szanse na „zbliżenie” były duże ze względu na beznadziejną sytuację Białorusinów z jednej strony,

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Białoruskiej Partii Socjalistów-Rewolucjonistów – *D.K.*

a przyjazną politykę BSRR z drugiej. W swoim raporcie dla kolegium NKID Zander zaproponował, by omówić tę kwestię i sporządzić jasne wytyczne dla reprezentacji radzieckiej i co najważniejsze, ponownie poprosił o wysłanie specjalnego pracownika do Kowna w celu nawiązania kontaktów z Białorusinami. Oficjalnego charakteru tym kontaktom nadal nie nadawano¹⁸.

Stopniowo dyplomacja radziecka sformułowała podstawowe zasady swojej polityki wobec środowisk emigracyjnych. Deklarowano głównie udzielanie wsparcia, w tym finansowego, w zamian za uznanie Mińska za jedyne białoruskie centrum polityczne. Na pierwszy plan wysunęła się współpraca z lewicowym skrzydłem emigracji narodowej. Wiązało się to w dużej mierze z polityką białorutenizacji, w której to przywódcy ruchów narodowych mogli udzielić znacznej pomocy. Przy czym nadal główną rolę odgrywała reprezentacja na miejscu, w Kownie. Czas ten wyróżniał się aktywnością kontaktów z białoruskimi środowiskami emigracyjnymi domagającymi się od centrum dyrektyw i aktywnie proponującymi własne rozwiązania.

Na początku stycznia 1922 r. Zander odbył nieformalne spotkanie z białoruskimi eserami – T. Hrybem, I. Mamonko, A. Gołowińskim i L. Zajacem. Warunkiem wstępnych negocjacji uczynił on uznanie przez nich radzieckiej Białorusi za „ośrodek organizacyjny, do którego powinien w przyszłości dążyć cały zorganizowany białoruski ruch rewolucyjno-narodowy białoruskich chłopów”¹⁹. W zasadzie stanowisko to zostało przyjęte przez eserowców, a Zander zaproponował im sporządzenie na podstawie negocjacji memoriału w celu odesłania go do NKID ZSRR.

Zdaniem radzieckiego przedstawiciela nie należało lekceważyć białoruskich eserowców, gdyż godzili się oni na pracę pod radzieckim kierownictwem. Uważał za bezpodstawne obawy Litwinowa, że białoruski ruch narodowy będzie w stanie „rozłożyć” sowiecką Białoruś, jeśli

¹⁸ АБПРФ. Ф.0151. Оп. 7. Д. 6. Т.3. Арк. 114.

¹⁹ Ibidem, Арк.87.

przyjmie zorganizowane formy. Dowodził, że tak się nie stanie, jeśli kręgi lewicowe solidaryzować się będą z komunistami i zostaną pod wpływami sowieckimi. W przeciwnym wypadku elementy prawicowe mogłyby uzyskać przewagę w ruchu białoruskim, co komplikowałoby sytuację. Białorusini byłiby jego zdaniem pożyteczni także w związku z planowanym ochłodzeniem stosunków RFSRR z Litwą, nakłaniając rząd litewski na przyjęcie propozycji sowieckiej²⁰. Jednak do 1923 r. NKID nie dawał swoim pracownikom kowieńskim zgody na ingerencję w sprawy białoruskie.

Sytuację w latach 1922–1923 w białoruskich kręgach emigracyjnych na Litwie sami ich członkowie określali jako „bagno kowieńskie”²¹. Delegacji BRL nie udało się włączyć „kwestii białoruskiej” do porządku obrad w czasie konferencji genueńskiej w 1922 r. Liczne odwołania rządu BRL do Ligi Narodów i rządów państw europejskich nie doprowadziły do pożądanых efektów.

Po konferencji ambasadorów w Paryżu w 1923 r. została zatwierdzona wschodnia granica Polski na mocy traktatu ryskiego. Sytuacja rządu BRL w Kownie znowu uległa zmianie. Wcześniej rząd Litwy widział w Białorusinach czynnik destabilizujący, który pomagał zmienić sytuację Wilna zajętego przez Polskę. Teraz Białorusini stali się dla Kowna bezużyteczni²². Na domiar złego zaczęły się konflikty w środowisku emigracyjnym. Łastowski, który domagał się kontynuowania walki partyzanckiej na Wileńszczyźnie, 20 kwietnia 1923 r. podał się do dymisji. 7 lipca 1923 r. specjalna komisja BPSR podjęła decyzję o wykluczeniu jego i najbliższego współpracownika K. Dusz-Duszeńskiego z partii²³. Przewodniczący Rady BRL P. Kreczewski mianował na premier-ministra A. Cwikiewicza.

Tymczasem kryzys stosunków białorusko-litewskich dalej się pogłębiał. 2 grudnia 1923 r. większość Rady i rządu BRL przeniosła się

²⁰ Ibidem, Арх.88.

²¹ T. Błaszczak, *Białorusini...*, s. 259.

²² А. Ліс, *Аляксандр Цвікевіч. Выдатны публіцыст у гісторык*, Мінск 2014, с. 42.

²³ T. Błaszczak, *Białorusini...*, s. 260.

z Kowna do Pragi. Wydarzenia na radzieckiej Białorusi: NEP, białorusizacja, a zwłaszcza powiększenie terytorium BSRR w 1924 r., powodowały napływ białoruskiej emigrantów do Mińska jako centrum konsolidacji narodowo-kulturowej²⁴. Nowy szef rządu BRL Cwikiewicz i jego zwolennicy uważali, że władza radziecka, stając na drodze demokratyzacji, stanie się sojusznikiem w sprawie odrodzenia Białorusi. Według polsko-litewskiego badacza Tomasza Błaszczaka ważną rolę w przejściu „grupy Cwikiewicza” na stronę sowiecką odegrał były poseł na sejm S. Jakowiuk, który spotkał się z Cwikiewiczem, Gołowińskim i Tymińskim w Kownie²⁵.

NKID ZSRR czuwał nad nastrojami w ośrodkach emigracyjnych. Likwidacja rządu BRL wraz z przekazaniem jego uprawnień kierownictwu BSRR pozostawała priorytetowym zadaniem dyplomacji radzieckiej. Realizowano następujące cele: likwidację alternatywnego projektu narodowego potencjalnie wrogiego Sowietom; wzmocnienie przy tym międzynarodowej pozycji ZSRR jako ośrodka najbardziej przychylnego wobec mniejszości narodowych, co szczególnie korzystnie wyglądało na tle nieudolnego postępowania kierownictwa Polski, oraz równie ważne wzmocnienie kadrowe polityki białoruskiej wspieranej przez powracających emigrantów. Kwestia powrotu lojalnych wobec sowieckich przywódców białoruskich „niezależników” do BSRR została po raz pierwszy poruszona w 1923 r. podczas dyskusji na temat powiększenia BSRR i została zasadniczo pozytywnie rozwiązana²⁶. W latach 1924–1925 pomysł ten zyskał możliwość realizacji.

Realizowano ponadto jeszcze jeden plan. Chodziło mianowicie nie tylko o zlikwidowanie wrogiego ośrodka, lecz przetworzenie go w narzędzie promocji interesów sowieckich w krajach bałtyckich. Takim narzędziem po rozpadzie grupy Łastowskiego miał stać się właśnie białoruski komitet pod kierownictwem Gołowińskiego.

²⁴ А. Ліс, *Аляксандр Цвікевіч...* s. 43.

²⁵ T. Błaszczak, *Białorusini...*, s. 263.

²⁶ АБПРФ. Ф. 04. Оп. 50. П. 315. Д. 54750. Апр. 21.

Bibliografia

- Arkhip vneshey politiki Rossiyskoy Federatsii (AVPRF). F. 0151. Op.7. P.6. D. 3 [Архив внешней политики Российской Федерации (АВПРФ). Ф. 0151. Оп. 7. П. 6. Д. 3].
- AVPRF. F.04. Op.50. P. 315. D. 54750 [АВПРФ. Ф. 04. Оп. 50. П. 315. Д. 54750].
- Rossiyskiy gosudarstvennyy arkhiv sotsial'no-politicheskoy istorii (RGASPI). F. 5. Op. 1. D. 2000 [Российский государственный архив социально-политической истории (РГАСПИ). Ф. 5. Оп. 1. Д. 2000].
- RGASPI. F. 5. Op. 1. D. 2111 [РГАСПИ. Ф. 5. Оп. 1. Д. 2111].
- RGASPI. F. 159. Op. 2. D. 9 [РГАСПИ. Ф. 159. Оп. 2. Д. 9].
- Błaszczak T., *Białorusini w Republice Litewskiej*, Białystok 2017.
- Czerniakiewicz A., *BNR. Triumf pobezhdenykh*, Minsk 2018 [Чернякевич А., *БНР. Триумф побежденных*, Минск 2018].
- Iwanow M., *Białoruskie zmienowiechowość*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2019, nr 51, s. 71–93.
- Lis A., *Alyaksandr Tsvikayevich. Vydatny publitsysty historyk*, Minsk 2014 [Ліс А., *Аляксандр Цвікевіч. Выдатны публіцыст у гісторык*, Мінск 2014].
- Jezawitau K., *Byelarusy u Litvy*, „Zapisy. Byelaruski instytut navuki i mastatstva” 2013, nr 36 [Езавітаў К., *Беларусы ў Літве*, „Запісы. Беларускі інстытут навукі у мастацтва”, 2013, nr 36].

**A. Golovinski's negotiations with S. Zander in 1921–1923
(Belarusian Socialist Revolutionaries versus the Soviet Embassy in Lithuania)**

This article is dedicated to the unknown part of the history of Soviet-Belarusian relations. Since 1921, the emigrants themselves, including members of the Rada of the Belarusian People's Republic, the unrecognized Belarusian government in exile, have sought contacts with Soviet diplomats, mainly for financial reasons. For the Soviet leaders, these contacts became more attractive after 1923: the final recognition of the Soviet-Polish border by the Council of Entente Ambassadors buried the hopes of emigrants for the realization of the idea of an independent Belarusian state. The search for a way out of this situation led them to either move to the BSSR, where they hoped to implement at least part of their ideas, or to work closely with Soviet diplomacy, which, in turn, used this channel to access the Belarusian minority. But there were some contacts before 1923: the member of Belarusian Socialist-Revolutionary Party, A. Gołowski, had

some meetings with Soviet mission secretary, S. Zander, in 1921-1922. He thought that Soviet support would be more effective than Lithuanian one, in the fight for Belarusian united independent state. The material was prepared on the base of their conversations recorded in the diaries and reports of Soviet diplomats.

Key words: Kaunas Lithuania, BSSR, V. Lastovski, A. Golovinski, A. Akselrod, S. Zander, embassy of the RSFRR